

Dr Samir ALIČIĆ*

Cvetković Đorđević, Valentina. 2020. *Negotiorum gestio u rimskom pravu s osvrtom na srpsko pravo*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 122.

Teško je pronaći pravni institut toliko osoben i toliko karakteristično i tipično „rimski“ odnosno, ako čitalac više voli, „evropskokontinentalni“, kao što je *negotiorum gestio* – posloводство bez naloga, odnosno nezvano vršenje tuđeg posla. Njemu nema pandana u drugim antičkim pravima, ali ni u savremenim pravima koja nisu zasnovana na rimskom. Anglosaksonski i šerijatski pravni sistemi ne poznaju takvu ustanovu. Van romanskog pravnog područja, situacija koju mi označavamo kao posloводство bez naloga po pravilu se tretira kao jednostrana dobročina činidba, odnosno poklon. Pravicima koji nisu obrazovani na principima rimskog prava i koji ne razumeju koncepte kao što su *pietas* i *bona fides* nije uvek lako ni objasniti zašto bi neko ko čini uslugu drugome a da to od njega nije izričito zahtevano uopšte imao pravo na naknadu. No, u zemljama rimskog, odnosno evropskokontinentalnog pravnog sistema institut *negotiorum gestio* je prirodni i neizbežni institut obligacionog prava u praktično svim nacionalnim zakonodavstvima, sa tendencijom da postane i nadnacionalni. Naravno, važnosti tog instituta u zakonodavstvu i sudskoj praksi odgovara i velika pažnja koju mu posvećuje pravna nauka.

Posloводство bez naloga odavno postoji u zakonodavstvu Srbije. U pitanju je živi institut, pa čak i ako je sa modernim sredstvima komunikacije broj slučajeva njegove primene nešto smanjen, i dalje se javlja u sudskoj praksi i nije postao mrtvo slovo na papiru. Međutim, u domaćoj nauci posloводство bez naloga nije privuklo onoliko pažnje koliko bi se očekivalo. Posvećeno mu je relativno malo naslova, posebno u novijoj literaturi.

---

* Vanredni profesor, Departman za pravne nauke Državnog univerziteta u Novom Pazaru, Srbija, Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu, Bosna i Hercegovina, salivic@np.ac.rs.

Tu prazninu u velikoj meri popunjava knjiga *Negotiorum gestio u rimskom pravu s osvrtom na srpsko pravo* Valentine Cvetković Đorđević, vanredne profesorke Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Sa čisto tematskog aspekta, autorka je izbegla zamku u koju mnogi romanisti padaju – da termin „rimsko pravo“ koristi samo za period njegovog razvoja do Justinijana, a da njegovu kasniju primenu nazove „rimskom pravnom tradicijom“ ili nekim sličnim terminom. Kao što se iz naslova može naslutiti, knjiga se sastoji iz dve osnovne celine: prve, u kojoj je obrađen institut *negotiorum gestio* u rimskom pravu uopšte, koje je sinonim za evropskokontinentalni pravni sistem čiji kontinuirani razvoj traje od početaka rimske istorije do danas, i druge, koja je posvećena poslovodstvu bez naloga u pravu Srbije, koje je jedna grana rimskog (evropskokontinentalnog) prava na isti način kao što su, recimo, englesko i američko pravo grane anglosaksonskog, ili saudijsko i iransko pravo grane šerijatskog prava. U metodološkom smislu, ovo dakle nije knjiga iz istorije rimskog prava, koja proučava isključivo njegov razvoj u prošlosti. Ona zapravo predstavlja tumačenje instituta pozitivnog prava teleološkim metodom, odnosno istražuju se njihovo izvorno značenje, nastanak i razvoj u rimskom pravu, kroz koje su dobili savremenu formu.

Nakon predgovora (str. 7–8) i uvoda (str. 9–11), sledi deo posvećen rimskom pravu uopšte (str. 13–96). Autorka se najpre bavi mestom koje institut *negotiorum gestio* zauzima u sistematici obligacionog prava (str. 13). Sledi deo posvećen korenima tog instituta, njegovom nastanku i razvoju u rimskom pravu (str. 15–28). U narednom poglavlju autorka se bavi razvojem teorije o kvazikontraktnoj prirodi posloводства bez naloga, od Justinijanove kvadriparticije, preko srednjovekovnih i modernih autora, do savremene literature (str. 29–40). Tema četvrtog, i na neki način centralnog i ključnog poglavlja knjige, jesu uslovi za primenu instituta posloводства bez naloga, uzimajući u obzir različita rešenja u teoriji, zakonodavstvu i praksi od rimskog do današnjih dana (str. 41–92). U petom poglavlju analizira se pitanje posloводства bez naloga kada je jedna od strana poslovno nesposobno lice (str. 93–96).

Poslednja dva poglavlja knjige posvećena su pravu Srbije. Šesto poglavlje bavi se institutom *negotiorum gestio* u Austrijskom građanskom zakoniku iz 1811. i Srpskom građanskom zakoniku iz 1844. godine (str. 97–99). Sedma glava knjige posvećena je rešenjima važećeg Zakona o obligacionim odnosima (str. 101–108).

Na kraju je dat zaključak kojim su sumirani rezultati istraživanja (str. 109–114).

Na osnovu opsežne analize izvora i literature, autorka zaključuje da brojna pitanja ipak moraju ostati otvorena, među kojima i to koliko je u rimskom pravu tužba po osnovu posloводства bez naloga bila na početku široko

primenjivana. Bez decidnog odgovora, imajući u vidu sadašnje stanje izvora, ostaju i brojni problemi nastanka i primene dve forme tužbe zbog nezvanog vršenja tuđeg posla u rimskom pravu, koje su kasnije spojene u jedinstvenu tužbu: pretorske tužbe *in factum concepta* i civilne *in ius concepta*, s tim što se izvesna prednost daje teoriji prema kojoj je civilna tužba nastala kasnije.

Iako pojam *negotiorum gestio* nije moguće precizno definisati, autorka sa sigurnošću zaključuje da je zajednička karakteristika koja povezuje različite situacije koje potpadaju pod taj institut da postoji preduzimanje posla u tuđem interesu, koji pak ne mora biti nužno i tuđ posao.

Mnogo pažnje posvećeno je pitanju, koje su postavljali još srednjovekovni pravници, da li je činjenica da je posao preduzet bez odobrenja objektivno posmatrano u tuđem interesu dovoljna da bi postojalo posloводство bez naloga ili je neophodno i da je nezvani vršilac tuđeg posla imao subjektivnu nameru da posao preduzme u korist gospodara posla. Autorka zaključuje da su mišljenja rimskih pravnikā o tom pitanju bila podeljena, a da je u savremenom pravu postala dominantna subjektivna teorija, čija je osnovna svrha da se posloводство bez naloga striktno razgraniči od pravno neosnovanog obogaćenja. Takvo striktno razlikovanje bilo je strano klasičnom rimskom pravu, u kojem su se ta dva instituta razvijala u tesnoj međusobnoj vezi.

Institut posloводства bez naloga ušao je u pravo Srbije recepcijom iz austrijskog prava u Srpski građanski zakonik, čija su rešenja preuzeta u važeći Zakon o obligacionim odnosima. Iako, generalno gledano, institut posloводства bez naloga u srpskom pravu odgovara klasičnom *negotiorum gestio* i prema tome najveći deo pravila koja ga regulišu pripada rimskom pravu, zbog posrednog puta recepcije nastale su manje razlike u odnosu na klasična rešenja. ZOO poznaje institute nužnog i korisnog posloводства, mada je značaj te podele manji nego u AGZ, iz kojeg je preuzeta. Osim toga, naknadno odobrenje gospodara posla u ZOO ima retroaktivno dejstvo, što u klasičnom rimskom pravu nije slučaj.

Pisana jasnim i konciznim stilom, zasnovana na metodološki rafiniranoj analizi brojnih izvora i obimne literature na raznim jezicima, knjiga *Negotiorum gestio u rimskom pravu s osvrtom na srpsko pravo* predstavlja pravi primer sofisticiranosti i visokog nivoa savremene romanističke nauke te model na koji se mlađi romanisti mogu ugledati. Zbog aktuelnosti tematike, pogotovo imajući u vidu da je u toku rad na donošenju novog Građanskog zakonika, ova knjiga će biti zanimljiva ne samo romanistima, komparatistima i civilistima već i široj stručnoj javnosti, uključujući i sudije, advokate i druge pravnike-praktičare.